Текст: **Камелия Илиева** | Снимки: **„Роден глас“**

Мащабен документален разказ за „Горещото лято на 1968“

На 30 август, величественият Чернински дворец в Прага, седалище на Министерството на външните работи на Чешката република, отвори вратите на една от представителните си исторически зали за чешката премиера на книгата „Горещото лято на 1968 г. Пражката пролет, братската помощ и НР България“ (Žhavé léto 1968. Pražské jaro, „bratská pomoc“ a Bulharská lidová republika), чийто автор е българският писател Ангел Николов. Събитието бе организирано от Чешкото посолство и Чешкия културен център в София, Българския културен институт в Прага и издателство „Академия“, като се реализира в присъствието на автора.

Яна Георгиевова, Ангел Николов, Дагмар Остршанска, Биянка Белова, Павел Ярош

Вечерта започна с интересните изпълнения на виолончелистката Дорота Барова (Dorota Barová). Водещ на официалната кръщавка на книгата, която е преведена на чешки език от младия учен-българист и преводач Яна Георгиевова (Jana Georgievová), бе г-жа Дагмар Остршанска (Dagmar Ostřanská), директор на Чешкия център в българската столица. Тя представи г-н Павел Ярош (Pavel Jaroš), зам.-министър на външните работи, поел патронажа над събитието, и г-н Лукаш Кауцки (Lukáš Kaucký), посланик на ЧР в България. Българското посолство в чешката столица бе представено от г-н Христо Йовчевски, втори секретар, завеждащ Политическа и прес-служба.

Г-н Ярош приветства присъстващите на територията на Министерството на външните работи и изрази задоволството си, че може да представи книгата на българския писател Ангел Николов. Той не скри, че събитията от далечната 1968 г. и до днес будят в Чехия емоции и дискусии, и подчерта надеждата си, че книгата ще бъде добре приета и ще намери своите читатели и в Чехия, така както се харесва в България. Изключително задълбочено бе изказването на посланик Кауцки. Според него, представяйки гледната си точка на историк, за тези събития в чешката историография съществува определена празнина и книгата на Ангел Николов със сигурност ще допринесе за допълването й от позицията на български свидетел на далечните събития. „В сравнение с многочислеността на останалите войски, българското участие в окупацията на Чехословакия е малобройно, но, за сметка на това, най-отявленият защитник на идеята за инвазия е именно българският държавник Тодор Живков, който още от пролетта на 1968 г. упражнява натиск върху съветския ръководител Брежнев, за да се случи това, разказа посланик Кауцки, подчертавайки, че за тогавашна Чехословакия, подобен акт е огромно разочарование, защото чудесните, приятелски чешко-български връзки датират от 130–140 години; много чехи участват в изграждането на новоосво-

бодена България. За съжаление, понякога дори и между приятелите е възможно за кратко да се появят облаци, а после отново да се разсеят“.

Г-жа Мария Повишилова (Marie Povýšilová), маркетингов директор в издателство „Академия“, благодари на г-н Николов за това, че всичко, което е преживял, тук, в Прага, през лятото на 1968 г. е запомнил и съхранил чрез своята книга. Тя излиза в категорията „История“ на издателството, която е най-обемната и най-търсената категория сред заглавията на „Академия“. Г-жа Повишилова изрази увереността си, че книгата ще намери своите вдъхновени читатели не само сред повъзрастните, очевидци на събитията, но и сред младите, за които всичко това е само история. Те биха могли да научат нещо повече за това какво се е случило и как тези далечни събития са оставили отпечатъка си върху следващите поколения.

Г-жа Дагмар Остршанска подчерта голямата заслуга на бившия чешки посланик в София г-н Душан Щраух, на когото принадлежи идеята за превеждането и издаването на „Горещото лято на 1968 г.“ на чешки език. Г-н Щраух преговаря с директора на издателството, успява да осигури и финансова помощ от страна на българската държава, за да види книгата бял свят.

Три откъса от „Горещото лято на 1968 г. Пражката пролет, братската помощ и НР България“ прочете известната чешка писателка с български корени, г-жа Бианка Белова (Bianca Bellová).

Последната част на вечерта бе посветена на автора на книгата Ангел Николов, който сподели, че „е писал книгата много дълго“, всеки факт е проверявал в няколко източника и „нищо не си е измислил“. Авторът създаваше впечатление за много скромен човек, който не обича да бъде обект на обществено внимание и отговорите му на задаваните въпроси бяха лаконични. Стана ясно, че при срещите му с войниците, участвали в инвазията в Чехословакия, те са говорили истината за случилото се. Обратното, книгата е посрещната много остро от тези, които някога са вземали решенията по един или друг начин, но това е мотивирало Ангел Николов още повече, за да довърши книгата. Авторът не пропусна да обяви и присъствието на г-жа Л. Ковачева, която по време на описаните събития е била негов колега-състудент в Прага и може да потвърди истинността на написаното.

Фактите

На 21 август 1968 г. военни части от пет комунистически държави – СССР, Полша, Унгария, България и ГДР, навлизат в Чехословакия, за да смажат демократичните реформи, започнали в началото на същата година, известни като Пражката пролет. България, в лицето на Тодор Живков, е била първата страна, настояла за военна интервенция в Чехословакия, и последната, която се извинява за участието си в потушаването на Пражката пролет. Това става с решение на Народното събрание през 1990 г., но публично и на високо равнище – едва по време на посещението на президента Петър Стоянов в Прага през 1997 г.

Авторът на „Горещото лято на 1968 г. Пражката пролет, братската помощ и НР България“, Ангел Николов, е непосредствен свидетел и участник в събитията от август 1968 г., когато като студент във Висшия технически университет в Прага участва в демонстрации срещу окупацията. Скоро след окупацията той се завръща в България, където в продължение на година следва „История и философия“, а след това отново пристига в чешката столица, за да продължи образованието си, но, за съжаление, е принуден да се върне в България. Дълги години работи в исторически издателства.

Книгата (около 500 страници) е мащабен документален разказ и излиза през 2013 г. по повод 45 години от окупацията на Чехословакия от войските на Варшавския договор. Второто й издание е през 2018 г. по повод 50-годишнината от окупацията. Десетки са бележките и поясненията под черта, които са огромно изпитание за младата преводачка Яна Георгиевова, за която това е първият толкова голям и сериозен превод. Благодарение на професионалната й работа, чешките читатели могат да се докоснат до обширния разказ. Детайлно са описани пътищата, които изминават двата български полка по време на окупацията на Чехословакия. В повествованието е описана среща в Харманли на български войници от частите, участвали в нахлуването в Чехословакия по повод 40 години от събитията. Седем души разказват спомените си и дават интервюта, а техните разкази са вплетени в книгата.

Ангел Николов събира на едно място историята за Пражката пролет в Чехословакия, опита на Чехословашката комунистическа партия да тръгне по пътя на „социализма с човешко лице” с конкретните икономически реформи и граждански свободи; реакцията на Москва и останалите страни от Варшавския договор; конкретиката на плана и изпълнението на операция „Дунай”, с която войските на „братските” страни „спасяват” положението в Чехословакия. Подробно е разгледано българското участие във военната инвазия. Една част от книгата е посветена на политиката на БКП тогава. Има много информация за активната роля, която Живков играе преди военната интервенция и срещата му с лидера на Чехословашката комунистическа партия Александър Дубчек през април 1968 г. Първият секретар на БКП обещава на Брежнев „да притисне пражките ръководители”.

Частта за българската 1968-ма проследява влиянието на чешката вълна в изкуството, събитията на Конгреса на българските писатели през май 1968 г., на който присъства секретарят на Съюза на чехословашките писатели Петър Пуйман, чиято реч е посрещната с ледено мълчание и др. Описана е ролята, която Държавна сигурност играе преди и по време на инвазията в Чехословакия.

Г-жа Дагмар Остршанска отбеляза, че през месец септември в София се очаква да излезе комиксът „На конци. 1968. Една действителна история“. Това е графична новела на Веселин Праматаров, разказваща историята на трима български студенти: Едуард Генов, Александър Димитров и Валентин Радев, протестирали през 1968 против инвазията на Варшавския договор в Чехословакия.

Вечерта, посветена на чешкия превод на една българска книга, завърши с изпълненията на Дорота Барова и непринудени разговори между присъстващите. ◆